

Egyházközségek a források tükrében, a Kalocsai Főegyházmegyében

Előadás az *Egyházközségi képviselőtestületek története* a „rövid 20. században” c. konferencián, Budapest, PPKE, 2024. november 11.

Lakatos Andor (PhD) levéltárvezető (KFL)

Egyházközségek történetére vonatkozó, online is elérhető források áttekintése a KFL-ben

- **Források szemléje felvetésekkel**, a „hosszú 20. században” ...
- **Háttér** (a források szemléjének forrása): a KFL-ben 15 éve zajló, anyakönyvi- és helytörténeti források feltárását és digitalizálását célzó tevékenység

E-kutatás statisztika, feldolgozottság (2024.10.10.)

E-kutatás, Matricula-Historia-Online szolgáltatásunk statisztikai adatai (166 hónap, 5.050 nap) a következők:

- E-kutatói regisztrációk száma: 6.985
- E-kutatói esetek (felhasználói belépések) száma: 158.892, napi átlag 31,5 (legutóbbi hónap napi átlaga 23)
- E-kutatói témaválasztások (települések választásának, nyitólapok használatának) száma: 513.359, napi átlag 102
- Böngészhető képek száma: 2.067.258 (2024.05.02.)

Bevezető: a helytörténeti forrásgyűjtésről

- Communio-projekt: plébániák bejárása, levéltáraik **kéziratos köteteinek digitalizálása** (Kalocsa-Kecskemét, azaz Bács-Kiskun területén, határon túli Bácskában néhány helyen)
- Levéltárban őrzött források digitalizálása: a témához kapcsolódó **iratsorozatok feldolgozása**, lehetőleg tétel/akta szintű segédletekkel (néhai Kalocsa-Bács területéről)
- Eredmény: mintegy 100 iratőrzőhely bekapcsolása, közel 600 ezer kép

**Családkutatás
Helytörténet
online**

**KFL 2011
e-archivum**

<http://archivum.asztrik.hu/>

- A korlátokról: 1956 (kutatási korlátozás), forrás-adottságok egyenetlenségei...

Bevezető: a szemléletről

- Egyházközségek története ≠ plébániák története
- Központban: a közösségek („civil tevékenység”) aktivitásának megjelenése a plébániák életében
- Jogi keretek változása: a régi egyházjogban a plébánia területi egyházigazgatási egység (élén a javadalmas plébánossal), ma már a hívek (személyek) közössége
- Ezt az átalakulási folyamatot szolgálta, segítette az egyházközségek létrehozása a plébániákon belül (1929-től a ppki kar által jóváhagyott szabályzatokkal)
- Egyházközségek célja: a hívek aktivitásának ösztönzése, a plébániák hívő közösségeinek felelős önállóságra ébredése
- Előzmények: iskolaszék (iskolák kezelése), hitközség (kegyúri jogok átvételegyakorlása), találó „közös nevező” az egyháztanács kifejezés

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): testületi jegyzőkönyvek

65 helyről (50%), 178 dokumentum, 20 ezer kép

- Iskolaszék (1869-1948, de sokszor csak az 1930-as évekig)
- Hitközség (1877-1920, ritkán a 30-as évekig, de ált. kevés előfordulás)
- Egyházközség (1919-től akár napjainkig, de ált. 1920-as évek végén kezdődtek)
- Egyháztanács (pl. Ada, 1869-1940) iskolaszéki, hitközségi, egyházközségi tevékenységet is jelenthet
- Tantestület (20. sz. első felében)
- Feladatok: párhuzamosságok (iskolaszék-egyházközség, iskolaszék-tantestület) különbözőségei, együttműködések (pl. városi egyházközségek központi tanácsa) vizsgálata (ált. egyedi-helyi, változatos megoldások voltak...)

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek):

kerületi tanácskozmányok

6 helyről, 7 dokumentum, 500 képfelvétel

- Nem az espereskerületi „koronáknak” is nevezett hivatalos találkozóról van itt szó, az espereskerületi ülések jegyzőkönyvei egyébként számosabbak, viszont helytörténeti jelentőségük kisebb
- Zömmel tanítói (tankerületi, espereskerületi) tanácskozmányok, ill. papi megbeszélések (pl. bajai klérus az 1920-as években) is előfordulnak
- Bár kerületi események, de helyi ügyeket is képviselhettek, ismertethettek...

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): társulati, egyesületi jegyzőkönyvek, törzskönyvek 20 helyről (16%), 54 dokumentum, 4 ezer képfelvétel

- Előfordulás az 1880-as évektől, de zömmel a 20. századra vonatkozóan
- Katolikus Kör, Oltáregylet, Legényegylet, Jézus Szíve Társulat, Szent József Társulat, Ferences harmadrend, Mária kongregációk, Keresztény Ifjúsági Egylet, Földműves Ifjúsági Egylet
- A kevés előfordulási hely magyarázata, hogy az egyesületi élet inkább a városokban, ill. nagyobb településeken volt jellemző, falvakban a Katolikus Kör, Jézus Szíve Társulat fordul elő, utóbbiak főként a kalocsai jezsuitáknak köszönhetően (de a városok Mária kongregációi esetében is fontosak)

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): historia domusok („háztörténetek”)

64 helyről (50%), 122 dokumentum, 10 ezer kép

- Évkör: a kezdetektől akár napjainkig, de a tartalom nagy része 1850-1950 közötti, a korábbi adatokat is ekkor gyűjtötték, ált. „historizálva” írták.
- 1956-ig, gyakorlatban az 1950-es évek elejéig kutatható
- A testületi jegyzőkönyvekhez képest itt volt alkalom a plébános szubjektív véleményének megfogalmazására az egyházközség működésével kapcsolatban (nem a nyilvánosságnak, emlékezetül írták...)
- Sajnos veszendő, gyakran sérült, hiányos forrás... Ha viszont megvan, és lelkiismeretesen vezették, kincset ér... Pl. Tázlár-Boldogasszony lelkészség historia domusa az 1950-es évek második felében...

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): összeírások, népeesség-nyilvántartások 25 helyről (20%), 48 dokumentum, 5 ezer kép

- Évkör: 19. sz. vége – 20. sz. közepe
- Status animarum, conscriptio animarum, választói névjegyzékek (egyházközség, autonómia stb.), családok nyilvántartása, rokkantak, árvák, iskolai korcsoportok...
- Jó a személyi háttér, működési körülmények vizsgálatához, megítéléséhez...

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): vegyes lelkipozítói feljegyzések 5 helyről , 17 dokumentum, 1500 képfelvétel

423	Felsőszentiván	Beteglátogatások könyve	1932-1974
424	Felsőszentiván	Beteglátogatások könyve	1975-1986
425	Kiskunhalas-Alsóváros	Beteglátogatások - provideáltak	1913-1918
426	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai kiszállások naplója	1927-1930
427	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai kiszállások naplója	1931-1935
428	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai kiszállások naplója	1935-1939
429	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai kiszállások naplója	1939-1942
430	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai kiszállások naplója	1942-1949
431	Kiskunhalas-Alsóváros	Tanyai szentmise napló	1926-1961

- Évkör: 1920-1950
- Beteglátogatások, tanyai kiszállások, hirdetések könyvei...
- Helyi adottságoktól függő, érdekes tájékozási lehetőségek

Források áttekintése (plébániák, kéziratos kötetek): plébániák kéziratos kötetei összesen 86 helyről (70%), 426 dokumentum, 41 ezer kép

- Meghatározók a testületi jegyzőkönyvek (20 ezer kép) és a historia domusok (10 ezer kép) különösen szerencsés, ha egy helyen mindkét említett forrástípus megvan (42 pléb., 34%)
- Fontosak lehetnek még, de sajnos szórványosak a társulati, egyesületi jegyzőkönyvek (4 ezer kép), az összeírások, népesség-nyilvántartások (5 ezer kép) és egyéb vegyes feljegyzések (1.500 kép)

Források áttekintése (levéltári iratsorozatok, akták): építés-felszerelés

183 helyről, 15 ezer tétel, 240 ezer képfelvétel

- 183 plébánia-lelkészség iratsorozatai (Kalocsa-Bács területéről)
- Évkör: kezdetektől 1945-ig, nagyrészt 1867-1945 (határon túli Bácska 1923 után hiányos)
- Mintegy 15 ezer tétel/akta, külön leírással-segédlettel
- Építés-felújítás (templomok, plébániák, kápolnák, temetők, kálváriák, útszéli keresztek stb.)
- Felszerelés (harangok, orgonák, oltárok, képek, szobrok, liturgikus tárgyak-öltözetek beszerzése)
- Helytörténeti- és művészettörténeti kutatók körében kedvelt

Források áttekintése (levéltári iratsorozatok, akták): Érseki Hivatal plébániákra vonatkozó levelezése 200 helyről, 300 ezer képfelvétel

- 200 plébánia-lelkészség iratsorozatai (Kalocsa-Bács területéről)
- Évkör: 1867-1945 (határon túli Bácska 1923 után hiányos)
- Tételszintű leírása egyelőre nincsen, plébániánként, átnézéssel kutatható
- Plébániák-lelkészségek általános (személyi, anyagi, működési) ügyei-iratai, Kalocsa-Bács esetében a jövőben a teljes lefedettség miatt a kutatások kiindulópontja lehet
- Egyéb plébániákra vonatkozó iratok külön tematikus csoportokban, szintén digitalizálva, itt nem részletezve (pl. anyakönyvi javítások, felmentések, alapítványi iratok)

KFL e-kutatás, Baja-Belváros, nyitólap

- 📁 bajabelvaros
- 📁 Anyakönyv_Matricula
  - +📁 K,E,M_Bapt_Cop_Def
  - +📁 Mutato_Index
- 📁 Vegyes_egyeb_Diversa
  - +📁 Anyakönyvi-javitas_Correctio
  - +📁 Bermaltak_Matr_Confirmatorium
  - +📁 Felmentes_Dispensatio
  - +📁 Katonai_Matr_militaris
  - +📁 Megtertek_attertek_Matr_Conversorum

-📁 Kotet_Volumen

- +📁 Alapitvanyi-iratok_Fundationes
- +📁 Altalanos-iratok_Mixta-documenta
- +📁 Egyhazkozseg_iskolaszek_Parochia_Schola
- +📁 Egyhazlatogatas_Visitatio_Canonicae
- +📁 Epites-felszerelés_Constructio-renovatio-supellex
- +📁 Espereskeruleti_Districtualia_Vice-archidiaconalia
- +📁 Leirat_korlevel_Intimata_Currentales
- +📁 Nepesseg_osszeiras_Status_animarum
- +📁 Oklevel_Diploma
- +📁 Peres-iratok_Processualis
- +📁 Tarsulat_egyesulet_Consociatio_Confraternitas
- +📁 Tortenetiras_Historia_domus

Köszönöm a figyelmet!